

βάν.): Φρ. *Δὲν ἔχουνμι ἄρτσ' - βούρτσ'* (δὲν ἔχομεν φαγοπότι) Αἰτωλ. || Παροιμ. *Ἀρτσιβούρτσι τό 'λεγαν καὶ ξερὸ ψωμὶ τρώγαν* (ἐπὶ πτωχῶν οἱ ὅποιοι ἀποκρύπτουν τὴν πενίαν των καὶ προσποιῶνται ὅτι εὐωχοῦνται) πολλαχ. Συνών. *ἔρνοβοδόμαδα, συγκόκκαλη*. 2) Ἐπιρρηματ., ἀτάκτως, ἀδιακρίτως, ἄνω κάτω, φύρδην μίγδην (ἐκ τῆς σημ. τῆς καταλύσεως τῶν πάντων) Ἡπ. (Ζαγόρ. κ.ά.) Σύμ.: Φρ. *Τὸν πῆρι ἄρτσ' - βούρτσ'* Ζαγόρ. *Τρώει ἄρτσ' - βούρτσ'* αὐτόθ. *Τὰ πῆρε ἄρτσε - βούρτσε* (ἐπὶ σπατάλης) Ἡπ. *Ἀρσι-μούρσι κάεται ὁ γυαλὸς σήμ-μερο* (οἱ ἐν τῷ αἰγιαλῷ εὐρίσκονται εἰς ταραχὴν καὶ ἀναστάτῳσιν, εἶναι ἄνω κάτω) Σύμ. β) Ἀγενῶς, ἀτίμως Σύμ.

ἄρτσιδι τό, Πελοπν. (Αἰγ. Ἀρκαδ. Δημητσάν. Καλάβρυτ. Λακων. Μεγαλόπ. Ὀλυμπ. Τριφυλ. κ.ά.) *ἄρτσιδι* Πελοπν. (Ἀνδροῦς.)

Ἀγνώστου ἐτύμου.

Πρᾶγμα διάβροχον, κατάρρυτον: *Ἐγίνα ἄρτσιδι ἀπὸ τῆ βροχῇ Δημητσάν. Καλάβρυτ. Λακων. Εἶμαι ἄρτσιδι Ἀρκαδ. Τὰ ροῦχα εἶναι ὄγρὰ ἄρτσιδι Αἰγ. Συνών. μουνκίδι, παπί, παπίδι, τσιτσιδι.*

ἄρτυμα τό, κοιν. Καλαβρ. (Καρδ. Μπόβ.) Τσακων. *ἄρτεμα* Καλαβρ. (Κοντοφ.) Παξ. Πελοπν. (Λακων. Μάν.) *ἄρτομα* Τσακων. *ἄρτομα* Τσακων. *ἄρτ'μα* Θεσσ. Μακεδ. κ.ά. *ἄρτυμαν* Κύπρ. Λυκ. (Λιβύσσ.) *ἄρτυσμα* Ἀθῆν. Ἀνδρ. Κρήτ. Νάξ. (Ἀπύρανθ.) Πόντ. (Οἰν.) Χίος κ.ά. *ἄρτυσμαν* Πόντ. (Οἰν. Σάντ. Τραπ.) *ἄρτυγμαν* Πόντ. (Τραπ.) *ἄρκιουμα* Τσακων.

Τὸ ἀρχ. οὐς. *ἄρτυμα*.

1) Ἡ ἄρτυσις, τὸ καρύκευμα τοῦ φαγητοῦ μὲ οὐσίαν λιπαράν, οἶον ἔλαιον, βούτυρον, λίπος κττ. κοιν. καὶ Πόντ. (Οἰν. Σάντ. Τραπ.) Συνών. *ἄρμάτωμα* 3. β) Μεταφ. σφοδρὰ ἐπίπληξις Κρήτ. 2) Τὸ λιπαρὸν ἐν γένει ἄρτυμα τοῦ φαγητοῦ συνήθως τὸ μὴ νηστήσιμον κοιν. καὶ Καλαβρ. (Καρδ.) Τσακων.: *Ἐβρασε τὸ φαεῖ, μόν' τοῦ λείπει λιγάκι ἄρτυμα. Φαεῖ χωρὶς ἄρτυμα εἶναι ἄνοστο κοιν.* β) Λίπος Καλαβρ. (Κοντοφ.) γ) Πληθ. *ἀρτύματα*, τὸ πιπέρι, τὸ ἀλάτι καὶ ἡ καννέλλα Κύπρ.: *Βάλ-λω τ' ἀρτύματα 'ς τὴν σαλιέραν. Φέρε μου 'λ-λί' ἀρτύματα νὰ βάλω 'ς τὸ φαεῖν μου.* δ) Συνεκδ. τὸ λίπασμα τοῦ ἀγροῦ Χίος. Συνών. *κοπριά*.

3) Προσφάγιον, ὄψον, οἶον τυρὸς κττ. Καλαβρ. (Μπόβ.) Κρήτ. Πελοπν. (Λακων.) Τσακων. κ.ά.: *Πολὺ νὰ βάνης τὸ ψωμὶ καὶ λίγο τ' ἄρτεμα* Λακων. Συνών. *ιδ. ἐν λ. ἄρτσόυνη* 2.

β) Μικρὰ ποσότης οἰουδήποτε ἐδέσματος συνήθως ὀρεκτικῷ Ἀθῆν.: *Πάρτε το, παρακαλῶ, δὲν εἶναι τίποτε, εἶναι ἔνα ἄρτυσμα* (πρὸς τὸν ἀποποιούμενον νὰ δεχθῇ αὐτὸ προσφερόμενον). 4) Φαγητὸν ἐν γένει τὸ ὅποιον δὲν εἶναι νηστήσιμον Νάξ. (Ἀπύρανθ.) Πελοπν. (Ἀρκαδ. Μάν. κ.ά.): *Νὰ μοῦ δώσης λίγο ἄρτεμα* Μάν. *Βάρτε ἄρτυσμα νὰ φάμε* Ἀπύρανθ. β) Κρέας ὅπωςδήποτε παρεσκευασμένον ἢ συσκευασμένον Πελοπν. (Μάν.): Ἄσμ.

Μὲ τὸ πιθάρι τ' ἄρτυμα | καὶ μὲ τ' ἄσκία τὸ τυρί.

γ) Τὸ κρεοφαγεῖν, τὸ μὴ νηστεύειν ἐν ἡμέρᾳ νηστείας Θεσσ. Μακεδ. κ.ά.: *Τ' ἄρτ'μα εἶνι κακὸ Θεσσ. Συνών. λίγδωμα.* 5) Τὸ προῖον τῆς γεωργίας (διότι οἶονεῖ ἄρτύνει, ἦτοι τέρπει) Χίος: *Ἐφέτος ἡ γῆ ἔκαμε καλὸ ἄρτυμα.*

Πβ. *ἄρτσόυνη, ἄρτυμασιά, ἄρτυματσα, ἄρτυματικόν, ἄρτυμή, ἄρτυμός, ἄρτυσι, ἄρτυσιά, ἄρτυσίδι.*

ἄρτυμασιά ἡ, Ρόδ.

Ἐκ τοῦ οὐς. *ἄρτυμα*. Ὁ μεταπλασμός πιθανῶς κατὰ τὰ εἰς -σιὰ οὐς.

Ἡ δι' ἐλαίου καὶ βουτύρου ἄρτυσις φαγητοῦ: *Δὲν ἐννοιώσθη καθέλου ἡ ἄρτυμασιά τῆς μαγειρείας.* Πβ. *ἄρτυμα*.

ἄρτυματσα ἡ, ἀμάρτ. *ἄρτυματσα* Κύπρ. *ἄρτυμα-δσα* Κύπρ.

Ἐκ τοῦ οὐς. *ἄρτυμα* καὶ τῆς καταλ. -σα.

Τὸ δένδρον σχῖνος ὁ Μόλλειος (*schinus Molle*) τῆς τάξεως τῶν ἀνακαρδιωδῶν (*anacardiaceae*) κοσμητικῶν τῶν ὀδῶν, τοῦ ὁποῖου ὁ καρπὸς εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸ ἄρτυματικὸν πιπέρι. Συνών. *πιπερσα*. [**]

ἄρτυματικὸν τό, Κύπρ.

Τὸ μεσν. οὐς. *ἄρτυματικόν*.

Ἀρωματικὴ οὐσία πρὸς ἄρτυσιν τροφῶν. Ἡ σημ. καὶ μεσν. Πβ. Μαχαιρ. 1,166 (ἔκδ. R Dawkins) «εἶχαν καὶ πολλὴν προθυμίαν οἱ πρᾶματευτᾶδες οἱ Σαρακηνοὶ νὰ πουλήσουν τὰ ἄρτυματικά τους καὶ πᾶσαν ἄλλην πρᾶματεῖαν».

Πβ. *ἄρτυμα*.

ἄρτυμή ἡ, πολλαχ. *ἄρτεμή* Πελοπν. (Κυνουρ.) *ἄρτ'μή* Εὐβ. (Στρόπον.) Ἡπ. (Ζαγόρ. κ.ά.) Θεσσ. Μακεδ. (Χαλκιδ. κ.ά.) Σάμ. Σκόπ. Σκυρ. Στερελλ. (Ἀράχ.) *ἄρκυνή* Τσακων. Ἐκ τοῦ ρ. *ἄρτύνω*.

1) Ἀρτυμα φαγητοῦ, οἶον λίπος, βούτυρον, κρέας καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ὥς καρύκευμα καθιστᾷ τὸ φαγητὸν λιπαρὸν καὶ νόστιμον πολλαχ. καὶ Τσακων.: *Ρίχνω ἄρτυμή 'ς τὸ φαεῖ* Πελοπν. (Καλάβρυτ.) *Ἡ ἄρτυμή νοστιμεύει τὸ φαεῖ* Ἰόνιοι Νῆσ. *Δὲν ἔχ' ἄρτ'μή τοῦ φαεῖ* Ζαγόρ. *Δὲν ἔχ' ἄρτ'μή τοῖ σπῖτ' Θεσσ. Χωρὶς ἄρτυμή ἡ καρδιά δὲ στερεώνει* Εὐβ. (Ὀρ.) || Φρ. *Ἀρτυμή κ' ἡ ρίγανη* (ἐπὶ εὐτελῶν) Πελοπν. (Λακων.) *Ἀρτυμή γιὰ ποῖο μαγέρεμα;* (ἐπὶ τοῦ μεριμνῶντος περὶ τῶν περιττῶν ἐνῶ στερεῖται τῶν ἀναγκαίων) Ἰόνιοι Νῆσ. || Γνωμ. *Ἀρτα ἄρτυμή τοῦ κόσμου* (λογοπαίγνιον, διότι ἡ Ἀρτα προμηθεύει τὰ προϊόντα τῆς εἰς μέγα μέρος τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος) Πανδῶρ. 9,341. β) Ἀρτυμα τῶν κολλύβων τῆς ἐκκλησίας, οἶον πεφρυγμένον ἄλευρον, μέλι, ζάχαρι, σεμιγδάλι κττ. Σκόπ. Σκυρ. κ.ά.: *Βάνανι λίγ' ἄρτ'μή 'ς τὰ κόλλ'βα κὶ δὲν εἶνι καλὰ* Σκόπ. 2) Ὅψον, προσφάγιον Εὐβ. (Κονίστρ. κ.ά.) Πελοπν. (Δημητσάν. Καλάβρυτ. Τρίκκ. κ.ά.): Παροιμ.

Πότ' ἄβγό, πότε τυρί, | δὲ μᾶς λείπ' ἡ ἄρτυμή (ἐπὶ τῶν λιτοβίων καὶ εἰρων. ἐπὶ τῶν πτωχαλαζόνων ἐπαινούντων τὰς δῆθεν πολυτελεῖς τραπέζας των) Δημητσάν. Συνών. *ιδ. ἐν λ. ἄρτσόυνη* 2. 3) Φαγητὸν μὴ νηστήσιμον, φαγητὸν πασχαλινὸν πολλαχ.: *Τρώγω ἄρτυμή πολλαχ.* *Ἐφαγα ἄρτυμή* (κατέλυσα τὴν νηστεῖαν φαγὼν ἀπηγορευμένον φαγητὸν) Λευκ.

Πβ. *ἄρτυμα*.

ἄρτυμιὰ ἡ, Πελοπν. (Καλάβρυτ.) *ἄρτυμία* Τσακων. *ἄρτ'μιὰ* Μακεδ. *ἄρκυνία* Τσακων.

Ἐκ τοῦ οὐς. *ἄρτυμή*.

1) Ἀρτυμα, καρύκευμα φαγητοῦ Μακεδ. Πελοπν. (Καλάβρυτ.) β) Ἡδύτης, νοστιμάδα φαγητοῦ προσκτωμένη διὰ τῆς ἀρτύσεως Μακεδ. 2) Ποσότης τυροῦ τὴν ὁποίαν ὁ βοσκὸς ὑποχρεοῦται νὰ δίδῃ εἰς τὸν ἰδιοκτήτην προβάτων, τὰ ὅποια αὐτὸς ἐπιμελεῖται καὶ ἀμέλγει, περίπου τρεῖς ὀκάδες κατὰ πρόβατον Τσακων.

Πβ. *ἄρτυμα*.

ἄρτυμός ὁ, Κέρκ.

Ἐκ τοῦ ρ. *ἄρτύνω*.

Ἀρτυμα φαγητοῦ διὰ λιπώδους οὐσίας. Πβ. *ἄρτυμα*.

ἄρτύνω, ἄρτύω Πόντ. (Τραπ.) *ἄρτύνω* κοιν. *ἄρ-τύνου* βόρ. ἰδιώμ. *ἄρτύν-νον* Λυκ. (Λιβύσσ.) *ἄρτένω* σύνθηθ.

